

# *Postupci za ratne zločine u Srbiji*

## *zakonodavstvo i praksa*

*Izdavanje ove publikacije omogućio je Institut za održive zajednice (ISC), uz podršku američkog naroda kroz donaciju USAID-a br. 169-A-0006-00104-00. Mišljenja izneta u ovoj publikaciji su izneta od strane autora i nužno ne odlikavaju mišljenje ISC-a, USAID-a ili Američke vlade.*

Beogradski centar za ljudska prava je od početka 2007. do kraja 2008. sproveo projekat „Monitoring i izveštavanje o aktivnostima pravnih institucija u oblastima organizovanog kriminala, ratnih zločina, diskriminacije i nasilja u porodici“. Predmet istraživanja bile su aktivnosti zakonodavne, izvršne i sudske vlasti u ovim oblastima. Izveštaj ***Postupci za ratne zločine u Srbiji – zakonodavstvo i praksa<sup>1</sup>*** posvećen je aktivnostima državnih organa u vezi sa postupcima za ratne zločine i sadrži kratak osvrt na dosadašnje probleme iz prakse, kao i preporuke u pogledu promena u zakonodavstvu i praksi, s ciljem efikasnijeg delovanja državnih organa. U poslednjem delu izveštaja nalaze se osnovne informacije o predmetima u kojim su donete presude tokom 2008. godine, kao i o postupcima koji su trenutno u toku.

Beogradski centar za ljudska prava se zahvaljuje Agenciji Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj (USAID) i Institutu za održive zajednice (Institute for Sustainable Communities) koji su omogućili sprovođenje ovog projekta.

Beograd, februar 2008. godine

---

<sup>1</sup> Istraživači Beogradskog centra za ljudska prava Žarko Marković i Nevena Dičić

## ***Uvod***

Nakon nekoliko godina tokom kojih nije postojala posebna zakonska regulativa za procesuiranje ratnih zločina, kada su se suđenja odvijala pred sudovima opšte nadležnosti (okružnim), 2003. godine je, usvajanjem Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine (u daljem tekstu – *Zakon o ratnim zločinima*), postavljen zakonski okvir kojim je uspostavljen poseban, specijalizovani sistem procesuiranja učinilaca ratnih zločina.

U načelu, zakonska rešenja iz ovog zakona predstavljaju dobru osnovu za efikasno funkcionisanje pravosuđa u ovoj oblasti. Problemi u praksi uzrokovani su pre svega drugim faktorima. Prvo, broj sudija (pet sudećih i dvojica istražnih sudija) u Veću za ratne zločine okružnog suda u Beogradu je veoma mali. Tužilaštvo je takođe imalo na raspolaganju skromne materijalne resurse koji su, doduše, u izvesnoj meri povećani u poslednje dve godine. Organizacija istražnog postupka prema važećem ZKP je donekle ograničavajući faktor, a trebala bi biti poboljšana stupanjem na snagu novog ZKP, čija se primena već dugo odlaže, što ne ide u prilog unapređenju efikasnosti istražnih postupaka.

Praksa Vrhovnog suda Srbije je naročito problematična. Ukidane su presude prvostepenih sudova u većini postupaka (predmeti „Sjeverin“, „Podujevo“, „Ovčara 1“, presuda u postupku koji se vodi pred okružnim sudom u Požarevcu, i delimično presuda u predmetu „Škorpioni“), a suđenja ponavljana. Nijednom VSS nije iskoristio zakonsku mogućnost da sam otvori glavni pretres i otkloni nedostatke koje je pronašao u postupanju prvostepenog suda. Novim ZKP<sup>2</sup>, ograničava se mogućnost vraćanja predmeta na ponovno suđenje, ali je loše što ovaj zakon neće biti primenjivan pre 2011. godine.

Na suđenja nepovoljno utiče i opšta društvena i politička situacija, koja je takva da destimuliše svedoke da iznesu sve činjenice koje su im poznate u vezi sa postupcima koji se vode. Uz još neke teškoće sa kojim se suočavaju Tužilaštvo i Veće za ratne zločine, kao što je problem dostupnosti svedoka iz okolnih zemalja, navedeni problemi doveli su do toga da je od 2000. do danas pravosnažno osuđen mali broj lica (od osnivanja Tužilaštva za ratne zločine 2003, do danas je, od 91 lica koje je ovo tužilaštvo optužilo, samo 5 pravosnažno osuđeno).

Kada su u pitanju prava optuženih, može se reći da nadležni organi postupaju u skladu sa važećim zakonodavstvom i međunarodnim standardima. Nije bilo značajnijih primedbi branilaca optuženih, a jedan, ne tako mali broj otkrivenih se brani sa slobode.

---

<sup>2</sup> Skupština Srbije je na vanrednoj sednici 30. decembra 2008. godine odložila primenu Zakonika do 31. decembra 2010. godine. Ministarstvo pravde je u međuvremenu oformilo radne grupe koje pripremaju predlog novog Zakonika o krivičnom postupku, tako da zakonik iz 2006. godine verovatno nikada neće biti primenjivan u praksi.

## *Preporuke*

### *Pitanje nadležnosti*

Zakonom o ratnim zločinima, u nadležnost Tužilaštva i Veća za ratne zločine stavljeno je krivično gonjenje i suđenje za krivična dela iz članova 370. do 384. Krivičnog zakonika Republike Srbije (krivična dela protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom), kao i za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava izvršena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1. januara 1991. godine, navedena u Statutu Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju. Poslednjim izmenama iz 2007, nadležnost je proširena i na krivično delo pomoć učiniocu posle izvršenog krivičnog dela.

*- član 2. Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine:*  
*„Ovaj zakon primenjuje se radi otkrivanja, krivičnog gonjenja i suđenja za:*

*1) krivična dela iz čl. 370. do 386. Krivičnog zakonika;*

*2) teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava izvršena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1. januara 1991. godine koja su navedena u Statutu Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju;*

*3) krivično delo pomoć učiniocu posle izvršenog krivičnog dela iz člana 333. Krivičnog zakonika, ako je izvršeno u vezi sa krivičnim delima iz tač. 1) i 2) ovog člana.“*

Smatramo da nadležnost Tužilaštva i Veća za ratne zločine treba proširiti i na krivična dela čija se radnja izvršenja podudara sa delima za koja se pred MKSJ izriču kazne za nepoštovanje suda<sup>3</sup>, kada su izvršena u vezi sa postupcima koji se vode za dela iz tačaka 1) i 2) gorenavedenog člana. Radi se o krivičnim delima: **sprečavanje i ometanje dokazivanja** (čl. 336. KZ), **povreda tajnosti postupka** (čl. 337. KZ), **neprijavljivanje krivičnog dela i učinioca** (čl. 332 KZ) i **iznuđivanje iskaza** (čl. 136. KZ). Takođe, ovome bi trebalo dodati i krivično delo **davanje lažnog iskaza** (čl. 335. KZ). Proširena nadležnost bi se u ovom slučaju odnosila i na lica koja podstrekavaju na izvršenje navedenih dela.

Nekoliko je razloga zbog kojih smatramo da bi ovakvo proširenje nadležnosti bilo celishodno. Prvo, potrebno je obezbediti efikasne mehanizme za kažnjavanje, kako lica koja pokušavaju da utiču na svedoke zastrašivanjem, tako i lica koja ugrožavaju bezbednost svedoka kojima su pružene mere zaštite otkrivajući njihov identitet. Imajući u vidu način na koji su ranije vođeni postupci za dela za koja su sada nadležni Tužilaštvo i Veće za ratne zločine (suđenja za ratne zločine pred okružnim

---

<sup>3</sup> pravilo 77. Pravilnika

sudovima do osnivanja specijalizovanih organa i suđenje optuženim za pomaganje u skrivanju Ratku Mladiću), a koji su prema važećem zakonodavstvu nadležni i za dela iz čl. 136, 332, 335, 336. i 337. KZ, smatramo da se postupci za navedena dela pred ovim sudovima ne bi mogli voditi efikasno u meri u kojoj bi to bilo moguće pred Većem za ratne zločine. U prilog efikasnosti ovih postupaka pred Većem za ratne zločine ide i to što Tužilaštvo za ratne zločine u ovim predmetima najčešće već raspolaže informacijama i dokazima potrebnim za krivično gonjenje. Pored toga, izuzetno je važno da se kod učesnika u postupku stvori svest o tome da nepoštovanje suda i neispunjavanje obaveza (pre svega obaveze odazivanja na pozive suda i obaveze istinitog svedočenja) neće proći nekažnjeno. Pretnja postupcima pred opštinskim sudovima u ovom smislu nije dovoljna.

Da bi se obezbedila objektivnost suđenja u postupku za krivično delo davanje lažnog iskaza, trebalo bi isključiti mogućnost da sudija koji je bio u veću pred kojim je svedok (u novom postupku optuženi) dao iskaz, bude i član veća koje odlučuje o njegovoj krivici za lažno svedočenje. Takođe, trebalo bi omogućiti mogućnost sudskom veću da, u slučaju kada je tužilac u sukobu interesa (lažni iskaz svedoka ide u prilog optužbe), pozove drugog tužioca (okružnog javnog tužioca) da preuzme gonjenje.

### ***Komandna odgovornost i načelo zakonitosti***

Član 2. Zakona o ratnim zločinima ostavlja nedoumicu u pogledu jedne potencijalno veoma značajne stvari kada je u pitanju primena Statuta MKSJ pred domaćim sudovima. Naime, ovim članom uspostavljena je nadležnost državnih organa za dela koja predstavljaju teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava navedena u Statutu MKSJ, ali nije jasno određeno da li se primenjuje i koncept individualne krivične odgovornosti propisan članom 7. Statuta MKSJ. Ovo je naročito značajno jer je članom 7 (3) propisana odgovornost nadređenog (tzv. „komandna odgovornost“), koja nije bila predviđena krivičnim zakonodavstvom SFRJ, odnosno SRJ, koje se primenjuje u postupcima pred domaćim sudovima. Dakle, ukoliko bi se član 2. Zakona o nadležnosti i organizaciji državnih organa u postupku za ratne zločine tumačio tako da podrazumeva mogućnost suđenja na osnovu odgovornosti nadređenog, to bi značilo da se na neki način poništava načelo zakonitosti na način na koji je proklamovano domaćim krivičnim zakonodavstvom i Ustavom. Značaj jasnijeg regulisanja ovog pitanja bi mogao postati izuzetan u slučaju da MKSJ, u skladu sa svojom „izlaznom strategijom“ ustupi našem pravosuđu neki od predmeta u kojim je optužnica podignuta na osnovu komandne odgovornosti. Prema važećem zakonu (član 14a), u slučaju ustupanja, tužilac preduzima gonjenje na osnovu činjenica na kojima se zasnivala optužba pred MKSJ, ali se postavlja pitanje šta bi se desilo sa optužnicom ili njenim delom, kojim se optuženi teretio na osnovu komandne odgovornosti? Da li bi, ukoliko se striktno prihvatiti načelo zakonitosti, na način na koji je definisano u našem krivičnom zakonodavstvu, tužilac u tom slučaju odustao od gonjenja po ovom osnovu?

- **član 34. Ustava:** „*Niko se ne može oglasiti krivim za delo koje, pre nego što je učinjeno, zakonom ili drugim propisom zasnovanim na zakonu nije bilo predviđeno kao kažnjivo, niti mu se može izreći kazna koja za to delo nije bila predviđena.*“

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, koji načelo zakonitosti određuje na način na koji to čini i Ustav Srbije, u članu 15. st. 2. određuje da ovako definisano načelo zakonitosti ne isključuje „suđenje ili kažnjavanje svakog lica zbog dela ili propusta koji su se smatrali krivičnim delom u trenutku kada su počinjeni, shodno opštim principima prava koja priznaju sve nacije“. Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u članu 7. propisuje načelo zakonitosti i ostavlja mogućnost suđenja ili kažnjavanja nekog lica za činjenje ili nečinjenje koje se u vreme izvršenja smatralo krivičnim delom prema „opštim pravnim načelima koja priznaju civilizovani narodi“. Čini se da ova dva ugovora, koja obavezuju Srbiju, svojim formulacijama ostavljaju mogućnost tumačenja po kojem bi bilo moguće gonjenje na osnovu komandne odgovornosti. Prihvatanjem obaveze saradnje sa MKSJ, i izručivanjem lica optuženih na osnovu komandne odgovornosti, Srbija je praktično na taj način prihvatila definiciju načela zakonitosti iz ovih međunarodnih akata. U vreme donošenja Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine važila je Ustavna povelja državne zajednice Srbije i Crne Gore, koja je predviđala primat međunarodnog nad domaćim pravom, što bi značilo da odredbe Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda nesporno imaju primat u odnosu na tadašnje domaće zakonodavstvo, pa bi se i načelo zakonitosti primenjivalo u skladu sa ovim konvencijama, što jasno otvara vrata primeni komandne odgovornosti i pred domaćim sudom. Novi ustav, međutim, nešto drugačije reguliše odnos međunarodnog i unutrašnjeg prava.

- **član 16. Ustava:** „*Opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava i potvrđeni međunarodni ugovori sastavni su deo pravnog poretka Republike Srbije i neposredno se primenjuju. Potvrđeni međunarodni ugovori moraju biti u skladu s Ustavom.*“

Na osnovu ove formulacije, moglo bi se zaključiti da su pomenute konvencije sastavni deo našeg pravnog poretka. Dakle, smatramo da ne postoje pravne smetnje da se institut komandne odgovornosti primenjuje u postupcima u Srbiji ali, da ovo pitanje ne bi bilo prepušteno tumačenju sudova i stvaralo nedoumice u praksi, bilo bi dobro da ga zakonodavac na jasan način reguliše, i to tako što bi izričito potvrdio mogućnost krivičnog gonjenja na osnovu komandne odgovornosti i pred domaćim pravosuđem.

### ***Korišćenje dokaza prikupljenih i izvedenih pred MKSJ***

#### **- član 14a (st. 1 do 4) Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine:**

*„U slučaju kada Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju, u skladu sa svojim Statutom i Pravilima o postupku i dokazima, ustupi određeni predmet Republici Srbiji, Tužilac za ratne zločine će preduzeti krivično gonjenje na osnovu činjenica na kojima se zasnivala optužba pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju.*

*Tužilac za ratne zločine može preduzeti krivično gonjenje na osnovu podataka i dokaza prikupljenih od strane Tužioca Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju.*

*U krivičnom postupku koji se nakon ustupanja predmeta vodi u Republici Srbiji primenjivaće se domaće pravo.*

*Dokazi prikupljeni ili izvedeni od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju mogu se, nakon ustupanja, koristiti kao dokazi u krivičnom postupku pred domaćim sudom, pod uslovom da su prikupljeni ili izvedeni na način predviđen Statutom i Pravilima o postupku i dokazima Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju. Postojanje ili nepostojanje činjenica koje se dokazuju tim dokazima sud ceni u skladu sa članom 18. Zakonika o krivičnom postupku.“*

Članom 14a. uvedena je mogućnost korišćenja dokaza prikupljenih ili izvedenih od strane MKSJ, što je imajući u vidu činjenicu da se radi o ogromnom broju dokaza, izuzetno značajno. Osim toga, pristup brojnim svedocima je otežan jer ne žive u Srbiji, a neki su i umrli, pa je do njihovog znanja o događajima koji su predmet postupaka moguće doći samo na osnovu uvida u izjave koje su dali istražiocima MKSJ.

U stavu 4. propisano je da se ovi dokazi mogu koristiti ukoliko su prikupljeni ili izvedeni u skladu sa normama Statuta i Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ. Čini se da ovo rešenje neće proizvoditi probleme u slučaju kada su dokazi izvedeni pred MKSJ, ali može biti problematično kada je reč o dokazima koje je Tužilaštvo MKSJ prikupilo, ali nikada nije upotrebilo u postupcima pred MKSJ. Naime, kako se ovi dokazi nisu našli pred sudećim većima MKSJ, taj sud nije ni mogao da oceni da li su prikupljeni u skladu sa Statutom i Pravilnikom. Hipotetički, da su postupci na osnovu ovih dokaza bili vođeni pred MKSJ, bilo bi moguće da odbrana, bilo pred Pretresnim ili Žalbenim većem, zatraži da ovi dokazi ne budu prihvaćeni zbog toga što nisu prikupljeni u skladu sa propisima

MKSJ, i da takav zahtev odbrane bude prihvaćen. Dakle, u pogledu ovih dokaza, ocenu o tome da li su prikupljeni u skladu sa Statutom i Pravilnikom bi, prema sadašnjem zakonskom rešenju, morao da donese naš, domaći sud. Kako su procesna pravila MKSJ, pored Statuta i Pravilnika, u znatnoj meri razrađena i konkretizovana praksom tog suda, dolazimo do situacije u kojoj bi sud u Srbiji, u kojoj praksa nije formalno izvor prava, morao da tumači propise i praksu suda koji je po mnogo čemu specifičan, i ne funkcioniše na principima na kojim su utemeljeni sudovi u našoj zemlji. Uz to, i u samom MKSJ, pravila dokazivanja su, usled svog različitog porekla (pravila tipična za sisteme common law s jedne, i pravila tipična za kontinentalne pravne sisteme) i izmešanosti često menjana, pa je i u samom sudu uočena potreba preciznijeg i jedinstvenog regulisanja postupka dokazivanja<sup>4</sup>. Iz ovih razloga, potrebno je preciznije nego što je to urađeno u važećem Zakonu o ratnim zločinima regulisati pitanje upotrebljivosti dokaza prikupljenih i izvedenih pred MKSJ.

### *Sporazum o priznanju krivice*

Novi ZKP predviđa mogućnost zaključivanja sporazuma o priznanju krivice (čl. 304. do 308), ali je ograničava samo na postupke u kojim se može izreći kazna do 10 godina zatvora. Smatramo da bi, kada su u pitanju postupci za dela za koja su nadležni Tužilaštvo i Veće za ratne zločine, ovo ograničenje trebalo ukinuti, i dozvoliti zaključivanje sporazuma i u postupcima u kojim je moguće izreći kaznu preko 10 godina zatvora. Ovaj institut je često primenjivan pred MKSJ (na osnovu pravila 62 ter Pravilnika), gde je 20 optuženih, od ukupno do sada 57 osuđenih, sklopilo ovakav sporazum, a verovatno bi u značajnoj meri bio korišćen i pred Većem za ratne zločine ukoliko bi bio predviđen našim zakonodavstvom.

### *Oduzimanje imovine*

Zakon o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela usvojen je u oktobru 2008. godine. U članu 2. ovog zakona određeno je na koja krivična dela će se primenjivati odredbe ovog zakona<sup>5</sup>. Između ostalog, zakon se odnosi i na krivična dela za koja je nadležno Veće za ratne zločine: ratni zločin protiv civilnog stanovništva (član 372. st. 1. KZ), nedozvoljena proizvodnja oružja čija je upotreba zabranjena (član 377. KZ), protivpravno ubijanje i ranjavanje neprijatelja, ukoliko je ubistvo izvršeno na svirep način ili iz koristoljublja ili ako je ubijeno više lica (član 378, st. 3) i protivpravno oduzimanje stvari od ubijenih (član 379, stav 3).

---

<sup>4</sup> Pretpretno veće MKSJ je predložilo Nacrt direktive o prihvatanju dokaza i osiguranju efikasnog vođenja postupka – predmet Prlić i drugi, IT-04-74-PT

<sup>5</sup> Pored dela organizovanog kriminala, prikazivanja pornografskog materijala i iskorišćavanja dece za pornografiju, krivičnih dela protiv privrede, neovlašćene proizvodnje, držanja i stavljanja u promet opojnih droga, krivičnih dela protiv javnog reda i mira i protiv službene dužnosti ovaj zakon odnosi se i na krivična dela protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom.



U toku rata na teritoriji bivše SFRJ izvršenje krivičnih dela protiv čovečnosti bilo je često praćeno pljačkama, te je došlo do bogaćenja pojedinaca čije poreklo imovine nije do danas ispitano. Veliki broj ratnih zločina počinile su paravojne formacije koje su, kao organizovane kriminalne grupe, delovale u cilju sticanja imovinske koristi, te bi ovaj zakon mogao u izvesnoj meri biti primenjivan u vezi sa postupcima u kojim se sudi počiniocima ratnih zločina.

Zakon u članu 2. st. 2. navodi da se na pojedina krivična dela među kojima su i krivična dela protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom, odredbe ovog zakona primenjuju samo ako imovinska korist pribavljena krivičnim delom, odnosno vrednost predmeta krivičnog dela prelazi iznos od 1 500 000 dinara. Da da bi do primene ovog zakona došlo navedena dela moraju biti izvršena iz koristoljublja. Tužilac može pokrenuti postupak oduzimanja imovine protiv nekog lica ukoliko postoji očigledna nesrazmera između njegove imovine i zakonito ostvarenih prihoda. Dovoljan osnov za pokretanje postupka je postojanje osnovane sumnje da osoba poseduje znatnu imovinu proisteklu iz krivičnog dela.

U do sada podignutim optužnicama i postupcima koji se vode, nikada nisu kao predmet postupka obuhvaćene radnje koje se odnose na nezakonito bogaćenje i otuđenje imovine, niti je u dosadašnjim presudama oduzimana protivpravno stečena imovinska korist.

Odredbe Krivičnog zakonika i Zakonika o krivičnom postupku dozvoljavale su oduzimanje imovinske koristi stečene izvršenjem krivičnog dela, kao i predmeta korišćenih prilikom izvršenja ili nastalih kao rezultat izvršenja dela, ali se u praksi pokazalo da te odredbe ne omogućavaju efikasan postupak oduzimanja imovine. Neefikasnost je prvenstveno bila uzrokovana nedostatkom uslova za sprovođenje odgovarajuće finansijske istrage, nemogućnošću prebacivanja tereta dokazivanja na okrivljenog (što uvodi novi zakon) i problemom oduzimanja imovine umrlih lica i lica u bekstvu.

Kako je naša zemlja potpisnica međunarodnih konvencija za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije donošenje ovog Zakona o oduzimanju imovine proisteke iz krivičnog dela jeste ispunjavanje njene obaveze da u okviru međunarodnih standarda uspostavi efikasne zakonodavne mere koje će omogućiti pronalaženje, zamrzavanje, te privremeno i trajno oduzimanje imovine stečene krivičnim delom, kao i privremeno upravljanje oduzetom imovinom.

Prema odredbama ovog zakona organi nadležni za otkrivanje, oduzimanje i upravljanje imovinom proisteklom iz krivičnog dela su javni tužilac, sud, organizaciona jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova nadležna za finansijsku istragu i Direkcija za upravljanje oduzetom imovinom.

Kako je propisano da se nadležnost javnog tužioca i suda određuje prema nadležnosti suda za krivično delo iz koga potiče imovina, nadležni u ovim postupcima biće i Veće za ratne zločine i Tužilaštvo za ratne zločine. Tužilac će nakon stupanja optužnice na pravnu snagu, a najkasnije u roku od godinu dana po pravosnažnom okončanju krivičnog postupka moći da podnese zahtev za trajno oduzimanje imovine proistekle iz krivičnog dela.

Direkcija za upravljanje oduzetom imovinom je organ u sastavu Ministarstva pravde, a ona poslove obavlja po službenoj dužnosti ili po nalogu javnog tužioca i suda.<sup>6</sup> Direkcija će biti nadležna za upravljanje, skladištenje i čuvanje oduzete imovine<sup>7</sup>. Finansijska istraga pokretaće se naredbom javnog tužioca, a on će njom i rukovoditi.<sup>8</sup>

Zakon omogućava preispitivanje celokupne imovine optuženog lica, a tužilac ima ovlašćenje da privremeno zapleni i zamrzne spornu imovinu, dok ne bude dokazano njeno poreklo. Naime, tužilac mora da dokaže da okrivljeni poseduje izvesnu imovinu za koju se osnovano sumnja da je proistekla iz krivičnog dela, odnosno da postoji očigledna nesrazmera između imovine koju okrivljeni poseduje i zakonitih prihoda koje ostvaruje. Stoga, ukoliko okrivljeni nije u mogućnosti da dokaže na koji način je stekao spornu imovinu, država će biti u mogućnosti da je oduzme. Vlasnikom se, prema odredbama ovog zakona, smatra okrivljeni, svedok saradnik, ostavilac, pravni sledbenik ili treće lice.

Odredbe zakona se mogu primeniti i prilikom suđenja licima u bekstvu i preminulim licima, što do sada nije bio slučaj. Novo, značajno procesno rešenje je mogućnost oduzimanja imovine od pravnih sledbenika osuđenih lica, svedoka saradnika, ostavioca ili njegovih naslednika ili trećih lica na koje je imovina prenet. Zakonom je uređena i međunarodna saradnja koja bi obuhvatila pružanje pomoći u pronalaženju imovine proistekle iz krivičnog dela, zabranu raspolaganja i privremeno ili trajno oduzimanje imovine proistekle iz krivičnog dela.

Generalno, ovaj zakon otvara mogućnost efikasnog sprovođenja postupka preispitivanja porekla imovine i njenog oduzimanja, ali će, kada su u pitanju izvršioci krivičnih dela ratnih zločina, efekti verovatno biti minimalni, iz razloga što se postupci protiv velikog dela izvršilaca (među kojima su i oni koji su se najviše obogatili), zbog ograničenih materijalnih sredstava Tužilaštva i Veća za ratne zločine, još uvek ne vode. Jedno od mogućih rešenja ovog problema, koje bi moglo dovesti do toga da imovina bude oduzeta ne samo onima koji su ratne zločine direktno izvršili, već i raznim ratnim profiterima, bilo bi uspostavljanje posebne agencije koja bi imala ovlašćenje da utvrđuje zakonitost stečene imovine nevezano za bilo kakav krivični postupak a na osnovu sumnje da se radi o nezakonito stečenoj imovini. Ovakvo rešenje postoji u Engleskoj, gde funkcioniše Agencija za oduzimanje imovine formirana od strane Ministarstva pravde i Ministarstva finansija koja ima svoje istražitelje i koja samostalno pokreće postupak za oduzimanje imovine.

### ***Reparacije***

Reparacije predstavljaju jedno od pitanja iz oblasti tranzicione pravde na kojim je do sada najmanje urađeno. Trenutno se obeštećenje žrtava svodi isključivo na parnične postupke za naknadu štete. Ovi postupci traju dugo a iznosi koji se dosuđuju su mali i predstavljaju više poniženje nego bilo kakvu satisfakciju. Važeći ZKP omogućava da sud u krivičnom postupku odluči o zahtevu oštećenog

---

<sup>6</sup> Član 8. Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela

<sup>7</sup> Član 9. Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela

<sup>8</sup> Član 17. Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela

za naknadu štete, ukoliko to ne bi dovelo do odugovlačenja postupka. Naši sudovi u praksi, po automatizmu, oštećene upućuju na parnični postupak, čak i onda kada je pitanje naknade štete lako rešiti i kada to ne bi dovelo do odugovlačenja postupka. Kako su žrtve ratnih zločina, odnosno oštećeni najčešće siromašni ljudi, izbeglice ili invalidi i kako čekaju na kakvo-takvo zadovoljenje pravde i preko 15 godina, bilo bi dobro da sudije Veća za ratne zločine, ukoliko do postavljanja zahteva za naknadu štete dođe, ne postupe po automatizmu i upute na parnični postupak, već zaista razmotre mogućnost odlučivanja o ovom pitanju u krivičnom postupku. Kako jedan broj sudija Veća za ratne zločine ima iskustvo u građanskim postupcima, sigurni smo da bi ove zahteve rešavali efikasno.

Povećanje broja sudija u Veću za ratne zločine i stavljanje na raspolaganje većeg broja sudnica trebalo bi da bude prioritet nadležnih državnih organa u narednom periodu iz dva razloga. Prvo, broj predmeta je u poslednje vreme sve veći (tokom 2008. podignuto 7 optužnica, počelo 8 suđenja, a do kraja 2007. vođeno ih je ukupno 11), a imajući u vidu broj predmeta koji se nalaze u fazi istrage, predmeta će sigurno biti još više. Osim toga, može se očekivati da narednih godina, kako MKSJ bude privodio svoj mandat kraju, jedan broj predmeta, u skladu sa tzv. „izlaznom strategijom“ MKSJ, bude ustupljen našem pravosuđu. Iz ovih razloga, potrebno je da i materijalni i ljudski resursi kojim raspolaže Tužilaštvo za ratne zločine budu veći nego što su trenutno. Država ne bi smela da dozvoli da se, zatvaranjem MKSJ, kada obaveza saradnje sa ovim sudom prestane da bude uslov koji treba ispuniti na putu pridruživanja Evropskoj uniji, završi i proces suočavanja sa prošlošću kroz sudsko procesuiranje izvršilaca ratnih zločina.

Odgovor državnih vlasti na potrebe domaćih organa koji se bave procesuiranjem ratnih zločina, biće i prilika da se odgovori na pitanje: Da li su do sada preduzete mere na planu suočavanja sa prošlošću bile samo rezultat pritiska međunarodne zajednice ili predstavljaju iskren pokušaj Srbije da se suoči sa zločinima iz svoje bliske istorije, kazni odgovorne i pruži kakvu – takvu satisfakciju žrtvama, odnosno njihovim porodicama?

### ***Osnovni podaci o aktuelnim postupcima***

Od svog osnivanja, 2003. godine, Tužilaštvo za ratne zločine je procesuiralo ukupno 275 lica (prvostepeno osuđeno 24 lica, a od toga pravosnažno osuđeno 5 lica, oslobođeno 5, optuženo je ukupno 91 lice, a istraga je pokrenuta protiv 150 lica)<sup>9</sup>. Do kraja 2008. svega tri presude Veća za ratne zločine su postale pravosnažne (predmeti „Ovčara 2 – Milan Bulić“, „Anton Lekaj“ i „Škorpioni“).

Tužilaštvo je tokom 2008. podiglo 7 optužnica. Neke od njih su rezultat saradnje s pravosudnim organima Republike Hrvatske (predmeti *Banski Kovačevac* i *Grubišno polje*), dok neke predstavljaju na izvestan način produžetak procesa koji se već vode (optužnice protiv Milorada Pejića i Damira Sirete za zločin na Ovčari, kao i optužnice u predmetima *Zvornik 2* i *Zvornik 3*), a u kojim je istragu započelo tužilaštvo MKTJ, ili su se vodili pred domaćim sudovima (*Podujevo*<sup>10</sup>).

Veliku pomoć u prikupljanju dokaza pruža Fond za humanitarno pravo. FHP zastupa oštećene u većini sudskih postupaka za ratne zločine i ohrabruje žrtve i njihove porodice da svedoče u ovim postupcima. Fond je izgradio model za pružanje podrške svedocima i žrtvama kako bi se na suđenjima čuo i glas žrtava, pribavila relevantna dokumentacija, obezbedila svedočenja i otkrile činjenice važne za otkrivanje zločina i gonjenje do sada neprocesuiranih počinitelja.

Sporazumima o saradnji zaključenim s Hrvatskom<sup>11</sup>, Bosnom i Hercegovinom<sup>12</sup> i Crnom Gorom uređena je regionalna saradnja, a u praksi Tužilaštvo za ratne zločine najbolje saraduje sa hrvatskim pravosudnim organima. Ta saradnja do sada je dala konkretne rezultate u četiri predmeta<sup>13</sup>.

### ***Presude u sudskim postupcima za ratne zločine***

Tokom 2008. godine donete su tri presude (u predmetima „Škorpioni“, „Zvornik 1“, „Ubistvo Dragutina Krušića“), a u toku je više postupaka.

**Predmet „Škorpioni“** - Jedanaestog septembra Vrhovni sud Srbije doneo je odluku po žalbama na presudu koju je 11. aprila 2007. izreklo Veće za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu petorici nekadašnjih pripadnika jedinice „Škorpioni“ zbog ubistva šestorice civila bošnjačke nacionalnosti, na mestu zvanom Godinjske bare u blizini Trnova (Bosna i Hercegovina) u julu 1995. godine. Suđenje je počelo u novembru 2005. godine, posle prikazivanja snimka egzekucije na suđenju

---

<sup>9</sup> Podaci Tužilaštva za ratne zločine – [www.tuzilastvorz.org.rs](http://www.tuzilastvorz.org.rs)

<sup>10</sup> Vidi opširnije u *Podujevo*.

<sup>11</sup> Sporazum o saradnji u krivičnom gonjenju učinilaca krivičnih dela protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom s Crnom Gorom potpisan je 31. oktobra 2007

<sup>12</sup> Prvog jula 2005. potpisan je Memorandum o saglasnosti u ostvarivanju i unapređenju saradnje u borbi protiv svih oblika teškog kriminala zaključen između Republičkog javnog tužilaštva i Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije i Tužilaštva Bosne i Hercegovine

<sup>13</sup> Predmeti *Zdravko Pašić - Ubistvo Dragutina Krušića, Lovas, Banski Kovačevac, Bora Trbojević - Grubišno polje*.

Slobodanu Miloševiću pred MKSJ. Tokom suđenja dokazano je da je snimak egzekucije, koji su načinili sami pripadnici Škorpiona, autentičan.

Prvostepenom presudom Slobodan Medić, komandant Škorpiona koji je naredio streljanje zarobljenika, osuđen je na 20 godina zatvora. Branislav Medić, koji je s Perom Petraševićem, Miloradom Momićem i Slobodanom Davidovićem streljao zarobljenike, osuđen je na 20 godina zatvora. Pera Petrašević, koji je zločin priznao i tokom postupka saradivao s Tužilaštvom, osuđen je na 13 godina zatvora. Milorad Momić je u bekstvu, a Slobodan Davidović je za ovaj zločin osuđen u Hrvatskoj<sup>14</sup>. Aleksandar Medić, koji je optužen za pomaganje (prvobitno optužen za saizvršilaštvo, ali je tužilaštvo tokom postupka izmenilo optužnicu), osuđen je na 5 godina zatvora, dok je Aleksandar Vukov, koji je takođe bio optužen kao pomagač, oslobođen optužbe.

Vrhovni sud Srbije je potvrdio presude izrečene Slobodanu Mediću, Peri Petraševiću i Aleksandru Vukovu, ublažio kaznu Branislavu Mediću (sa 20 na 15 godina zatvora), a ukinuo presudu Aleksandru Mediću, i rešenjem naložio prvostepenom sudu da ponovi suđenje.

Kao razlog za ublažavanje kazne Branislavu Mediću, VSS je naveo olakšavajuće okolnosti (nije ranije osuđivan, porodične prilike) koje, prema oceni VSS, prvostepeni sud nije dovoljno cenio prilikom odmeravanja kazne.

Kao razlog za ukidanje presude protiv Aleksandra Medića, i vraćanje predmeta Veću za ratne zločine na ponovno suđenje, VSS je naveo bitne povrede odredaba krivičnog postupka. U ponovljenom postupku, Medić je ponovo osuđen na 5 godina zatvora.

**Predmet „Zvornik 1“** – Veće za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu je 12. juna izreklo presude optuženim za ratne zločine u opštini Zvornik (Bosna i Hercegovina) 1992. godine. Četvorica pripadnika paravojnih formacija poznatih kao „Žute ose“ i odred „Pivarskog“ optuženi su za zločine u Domu kulture u Čelopeku i na mestima poznatim kao „Ekonomija“ i „Ciglana“ na kojim je bilo zatvoreno i brutalno zlostavljano 187 civila, od kojih je najmanje 22 ubijeno.

Dragan Slavković osuđen je na 15, Ivan Korać na 13, Siniša Filipović na 3 godine zatvora, dok je Dragutin Dragičević oslobođen optužbe. Sudsko veće je, kako se navodi u obrazloženju presude, na osnovu brojnih izvedenih dokaza, a posebno na osnovu iskaza svedoka koji su tokom istrage i glavnog pretresa prepoznali optužene kao izvršioci zločina, utvrdilo da su osuđeni počinili krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Dragičević je oslobođen jer prema proceni sudskog veća nije bilo nepobitnih dokaza da je počinio zločine za koje se teretio. On se već nalazi na izdržavanju kazne zatvora zbog zločina u Sjeverinu<sup>15</sup>, za koji je osuđen na 20 godina zatvora.

---

<sup>14</sup> Davidoviću je pored ovog, suđeno za još jedan zločin i izrečena mu je kazna od ukupno 15 godina zatvora

<sup>15</sup> Dragičević je, sa još trojicom pripadnika takozvane grupe „Osvetnici“, u maju 2006. godine pravosnažno osuđen zbog otmice i ubistva 16 Bošnjaka, meštana Sjeverina, koje su 22. oktobra 1992. oteli iz autobusa na liniji Pljevlja (Crna Gora, tada SRJ) –Priboj (Srbija) u mestu Mioče (Bosna i Hercegovina) i odveli u motel

Tužilac za ratne zločine Vladimir Vukčević, kao i punomoćnici oštećenih, bili su nakon izricanja presude nezadovoljni visinom izrečenih kazni, smatrajući ih preblagim, uprkos nekim činjenicama, kao što su starost optuženih u vreme izvršenja dela i porodične prilike, koje je sudsko veće, kao olakšavajuće okolnosti, uzelo u obzir prilikom odmeravanja kazne. Žalbe na presudu uložili su i tužilaštvo i advokati optuženih.

Istragu u ovom predmetu započelo je tužilaštvo MKTJ, da bi je 2004. prepustilo Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije koje je podiglo optužnicu avgusta 2005, a suđenje je počelo novembra iste godine. Prvobitnom optužnicom bilo je obuhvaćeno 7 lica, ali je postupak protiv dvojice prvooptuženih, Branka Grujića (bivšeg predsednika Kriznog štaba, Opštine, Privremene vlade i Ratnog štaba u Zvorniku) i Branka Popovića (bivši komandant Štaba Teritorijalne odbrane i član Ratnog štaba u Zvorniku), koji su optuženi i za proterivanje civilnog stanovništva iz sela Kozluk i Skočić, 26. maja ove godine razdvojen, jer se njih dvojica naknadno (optužnicom podignutom 5. avgusta 2008 - predmet „Zvornik 2“.) optuženi i zbog događaja u kojim je ubijeno oko 700 civila u Zvorniku i okolini, dok je jedan od optuženih, Dušan Vučković, preminuo u pritvoru pred početak suđenja. Vučković je inače, prema iskazima svedoka i optuženih, zajedno sa izvesnim „Puftom“ (nije dostupan pravosudnim organima) i „Pivarskim“ (poginuo je u ratu), počinitelac najtežih zločina koji su bili predmet ovog postupka.

Tokom suđenja utvrđen je identitet još dva lica koja se sumnjiče kao neposredni izvršioци zločina u Zvorniku, i protiv njih je podignuta optužnica i suđenje je počelo 4. septembra (predmet kolokvijalno nazvan „Zvornik 3“).

***Predmet „Ubistvo Dragutina Krušića“*** – Zdravko Pašić (45 godina), optužen zbog ubistva lekara Dragutina Krušića u Slunju (Hrvatska) 1991, osuđen je 8. jula pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu na 8 godina zatvora.

Sudsko veće je utvrdilo da je Pašić, kao pripadnik lokalne policije u tadašnjoj Republici Srpskoj Krajini, u dogovoru sa Milanom Grubješićem u noći između 22. i 23. decembra 1991. godine ubio Krušića, lekara Doma zdravlja u Slunju. Pod izgovorom da treba da ukaže medicinsku pomoć većem broju ranjenika u susednom Cetingradu, Pašić i Grubješić su lekara izveli iz Doma zdravlja, a zatim je Pašić pucao u njega i zajedno sa Grubješićem naneo mu više prostrelih rana od kojih je preminuo.

Optužnicu protiv Pašića Tužilaštvo za ratne zločine Republike Srbije podiglo je 8. novembra 2007, a suđenje je počelo 1. februara 2008. Pašić je lišen slobode 26. septembra 2007, a u pritvoru se nalazi od 28. septembra na osnovu rešenja istražnog sudije Veća za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu.

---

"Vilina vlas" kod Višegrada (Bosna i Hercegovina), gde su ih fizički i psihički zlostavljali, a potom ih na obali Drine ubili. Vidi *Izveštaj 2006*, II. 2.2.1.

Županijski sud u Karlovcu (Hrvatska) je 2001. godine osudio Milana Grubješića i u odsustvu Zdravka Pašića na kaznu zatvora od 12 godina. Grubješić se nalazi u Hrvatskoj na izdržavanju kazne, a bio je svedok na suđenju Zdravku Pašiću pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu.

Značajan deo dokaza za ovaj slučaj Tužilaštvu za ratne zločine ustupilo je Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, na osnovu postojećih sporazuma o saradnji<sup>16</sup>.

#### ***Predmeti u kojima je sudski postupak u toku***

***Predmet „Ovčara 1“*** – Suđenje za ubistvo 200 (do sada identifikovano 192) ratnih zarobljenika na poljoprivrednom dobru „Ovčara“ kod Vukovara (Hrvatska) koje je počelo marta 2004. godine još uvek je u toku. Nakon što je VSS u martu 2007. ukinuo prvostepenu presudu Veća za ratne zločine, u toku je ponovljeno suđenje. Za krivično delo ratni zločin protiv ratnih zarobljenika<sup>17</sup> optuženo je 18 lica, pripadnika Teritorijalne odbrane Vukovara i dobrovoljačke jedinice Srpske radikalne stranke „Leva Supoderica“.

***Predmet „Zvornik 2“*** – Tužilaštvo za ratne zločine Republike Srbije je 5. avgusta podiglo optužnicu protiv Branka Grujića i Branka Popovića, zbog ratnih zločina nad civilnim stanovništvom u Zvorniku (Bosna i Hercegovina) 1992. godine.

Grujića i Popovića optužnica tereti da su odgovorni za zarobljavanje, nečovečno postupanje i smrt najmanje 600 lica, od kojih je do sada iz masovnih grobnica na Crnom Vrhu i Grbavcima identifikovano njih 270. Kako se navodi u optužnici, Grujić i Popović su «u svojstvu predsednika Privremene Vlade Srpske Opštine Zvornik i komandanta Kriznog štaba (Grujić), kao i komandanta Štaba Teritorijalne odbrane (Popović), smišljeno i sinhronizovano preduzimali akcije i radnje iz svojih ovlašćenja u cilju prinudnog razdvajanja i nezakonitog uzimanja za taoce civila (Bošnjaka), koji su potom masovno lišavani života».

Tragajući za neposrednim izvršiocima zločina za koje su optuženi Grujić i Popović, Tužilaštvo za ratne zločine podnelo je 4. avgusta Veću za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu zahtev za sprovođenje istrage protiv četiri lica, tri državljanina BiH i jednog državljanina Srbije.

Teritorija opštine Zvornik je jedna od lokacija na kojima je stradalo najviše civila tokom rata u Bosni i Hercegovini. Kao što je već pomenuto, istragu o zločinima u Zvorniku i okolini vodilo je Tužilaštvo MKSJ, da bi predmet 2004. godine preuzelo Tužilaštvo za ratne zločine Republike Srbije, koje je istragu nastavilo i 2005. podiglo optužnicu protiv sedam lica među kojima su bili i Grujić i Popović.

---

<sup>16</sup> Memorandum o saglasnosti u ostvarivanju i unapređenju saradnje u borbi protiv svih oblika teškog kriminala, zaključen 5. februara 2005. godine, i Sporazum o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida od 13. oktobra 2006. godine.

<sup>17</sup> član 144. KZ SFRJ

Njih dvojica su tada optuženi da su usmeno naredili i silom, preteći smrću, izvršili masovno preseljenje civilnog stanovništva (1822 lica) iz sela Kozluk i Skočić u Mađarsku, preko Srbije. Pored toga, optuženi su da su, zajedno sa saoptuženim pripadnicima paravojnih formacija „Žute ose“ i odreda „Pivarskog“ iz izbegličke kolone meštana sela Divič izdvojili 174 lica muškog pola, starosti između 18 i 60 godina, koje su prvo zatvorili u jednu zgradu u Zvorniku, iz koje su dvojica nepoznatih pripadnika Teritorijalne odbrane izveli 11 lica koja nikada kasnije nisu viđena živa, da bi kasnije preostala 163 lica prebacili u Dom kulture u Čelopeku, gde su kasnije mučeni i zlostavljani i gde je ubijeno najmanje 19 ljudi. Grujić i Popović su optuženi da su znali za zločine u Domu kulture u Čelopeku, kao i na poljoprivrednom dobru „Ekonomija“ i mestu zvanom „Ciglana“, gde se nalazilo tridesetak lica koja su mučili i zlostavljali pripadnici paravojnih formacija i gde je ubijeno najmanje tri lica, a da ništa nisu učinili da zločine spreče i da su se na taj način s njima saglasili.

Suđenje za ove zločine je počelo novembra 2005, a juna 2008. godine doneta je prvostepena presuda protiv trojice pripadnika paravojnih formacija, kojom su oni osuđeni kao neposredni izvršioци zločina u Čelopeku, na „Ekonomiji“ i „Ciglanu“<sup>18</sup>. Neposredno pred izricanje ove presude, sudsko veće je usvojilo predlog tužilaštva da se postupak protiv Grujića i Popovića razdvoji zbog istrage koja je tada protiv njih još uvek vođena, a 5. avgusta je rezultirala podizanjem nove optužnice.

22. oktobra 2008. tužilaštvo je podiglo novu optužnicu kojom je objedinilo obe do tada postojeće optužnice protiv Grujića i Popovića.

**Predmet „Ubistvo braće Bitići“** – Optuženi Sreten Popović i Miloš Stojanović, u vreme zločina pripadnici Operativno - poternih grupa koje su delovale u okviru Posebnih jedinica policije, terete se da su jula 1999. neovlašćeno lišili slobode braću Ilija (*Yili*), Agrona i Mehmeta Bitićija (*Bytyqi*) kada su ovi izlazili iz zatvora u Prokuplju (Srbija), gde su prethodno izdržali kaznu zbog ilegalnog prelaska granice, i da su ih prebacili u policijski kamp u Petrovom Selu gde su ih kasnije preuzeli, za sada nepoznati, pripadnici Specijalnih antiterorističkih jedinica MUP Srbije, i lišili života pucajući im u potiljak dok su im ruke bile vezane žicom, te da su na taj način izvršili krivično delo ratni zločin protiv ratnih zarobljenika.

Suđenje je počelo novembra 2006. godine. Tokom 2008. godine suđenje je često odlagano, prvo zbog toga što neki svedoci nisu bili dostupni sudu, a kasnije i zbog povreda koje je optuženi Popović (koji se brani sa slobode, kao i drugi optuženi, Stojanović) doživeo u saobraćajnoj nesreći. Iako se uporedo s ovim postupkom vodi istraga kojom je obuhvaćeno više lica, tužilaštvo za sada nije optužnicu protiv nalogodavaca i neposrednih izvršilaca zločina. U svojoj odbrani okrivljeni su izjavili da su postupali po naređenjima pretpostavljenih, a kao nalogodavca su označili generala Vlastimira

---

<sup>18</sup> Vidi gore *Zvornik 1*



Dordevića, bivšeg načelnika Resora javne bezbednosti MUP, koji se nalazi u pritvoru MKSJ, gde je optužen za zločine na Kosovu 1999. godine.

Tela braće Bitići pronađena su u masovnoj grobnici u Petrovom Selu (Srbija) 2001. godine.

Kako su žrtve bile državljani SAD, u istrazi učestvuje i FBI, koji je obavio i balističko veštačenje.

**Predmet „Suva Reka“**– Suđenje osmorici optuženih (Radoslav Mitrović, Radojko Repanović, Nenad Jovanović, Slađan Čukarić, Milorad Nišavić, Miroslav Petković, Zoran Petković, Ramiz Papić) od kojih su petorica u vreme hapšenja bili aktivni službenici MUP (prvooptuženi Mitrović je pukovnik, pomoćnik komandanta Žandarmerije), počelo je u oktobru 2006. godine. Njih optužnica tereti da su izvršili krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva tako što su 26. marta 1999. u Suvoj Reci (Kosovo i Metohija) naredili i sproveli napad na civilno stanovništvo, ubistva, uništavanja imovine u velikim razmerama i iseljavanje civilnog stanovništva. Tom prilikom ubijeno je 46 članova porodice Beriša (među kojima je bilo starih ljudi, žena i dece) i još dva muškarca albanske nacionalnosti. Tela ubijenih su nakon zločina transportovana i pokopana u masovnoj grobnici u Batajnici, u blizini Beograda.

Zbog ovog zločina pred MKSJ su optuženi i tadašnji predsednik SRJ, Slobodan Milošević, predsednik Srbije Milan Milutinović, podpredsednik vlade SRJ Nikola Šainović, ministar unutrašnjih poslova Srbije Vlajko Stojiljković i vojni i policijski generali Nebojša Pavković, Vladimir Lazarević, Dragoljub Ojdanić, Sreten Lukić i Vlastimir Đorđević.

Interesantno je da je jedan optuženi u ovom predmetu pripadnik Državne bezbednosti (Milorad Nišavić).

Ono što ovome predmetu daje poseban značaj jeste činjenica da se sukobi na teritoriji Kosova i Metohije prvi put kvalifikuju kao oružani sukob koji regulišu Ženevske konvencije, čime je napravljen pomak u prihvatanju standarda međunarodnog humanitarnog prava i prakse MKSJ.

**Predmet „Ilija Jurišić - Tuzlanska kolona“** – Dvadeset drugog februara počelo je suđenje Iliji Jurišiću iz Tuzle (Bosna i Hercegovina), za krivično delo upotreba nedozvoljenih sredstava borbe<sup>19</sup> prilikom napada na kolonu JNA u Tuzli 15. maja 1992. godine. Prema navodima optužnice, Jurišić je izdao naredbu za napad na kolonu JNA u kojem je ubijeno najmanje 92, a ranjeno najmanje 33 pripadnika JNA. Kolona JNA se u trenutku kada je napadnuta povlačila u skladu sa sporazumom o povlačenju zaključenom između vlasti Bosne i Hercegovine i SRJ.

Ovaj predmet preuzet je od Vojnog tužilaštva u Beogradu 2004. godine.

---

<sup>19</sup> član 148, st. 2 u vezi sa st. 1 KZ SFRJ

*Predmet „Lovas“* – Pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu 17. aprila počelo je suđenje optuženima za ratni zločin protiv civilnog stanovništva u selu Lovas (Hrvatska) u oktobru 1991. godine. Optuženo je 14 lica, i to Ljuban Devetak, Milan Devčić, Milan Radojčić i Željko Krnjajić, kao pripadnici tadašnje lokalne civilno-vojne vlasti, Miodrag Dimitrijević, Darko Perić, Radovan Vlajković i Radisav Josipović, kao pripadnici Teritorijalne odbrane čije jedinice su bile potčinjene Drugoj proleterskoj gardijskoj motorizovanoj brigadi iz sastava tadašnje JNA, i Petronije Stevanović, Aleksandar Nikolaidis, Dragan Bačić, Zoran Kosijer, Jovan Dimitrijević i Saša Stojanović, kao pripadnici dobrovoljačke oružane grupe zvane „Dušan Silni“.

Prema navodima optužnice, prvooptuženi Devetak je uz pomoć pojedinih članova stranke Srpska narodna obnova (SNO), od simpatizera te stranke i nekoliko meštana Lovasa formirao dobrovoljačku formaciju radi napada na Lovas. Dobrovoljci su sakupljeni i od Teritorijalne odbrane naoružani u Novoj Pazovi i Šidu (Srbija), a zatim upućeni u Tovarnik (Hrvatska), odakle su zajedno sa pripadnicima TO Tovarnik i milicije, kojima je komandovao optuženi Željko Krnjajić, 10. oktobra 1991. izvršili napad na Lovas, znajući da u selu nema hrvatskih oružanih snaga koje bi mogle pružiti otpor i da se u selu nalazi civilno stanovništvo koje ne učestvuje u oružanom sukobu. Tada je jedno lice poginulo od posledica artiljerijskog dejstva, dok je 21 lice ubijeno prilikom zauzimanja sela od strane pripadnika oružane grupe koju su činili optuženi, u kućama, dvorištima i na ulici otvaranjem vatre iz pešadijskog naoružanja ili bacanjem bombi i drugih eksplozivnih naprava, ili tako što su civili izvođeni iz podruma kuća ili dvorišta i odvođeni na druga mesta gde su potom ubijani.

Narednih dana, nakon fizičkog maltretiranja i mučenja i bespravnog privođenja, po odvođenju iz improvizovanih zatvora ubijeno je 13 lica, dok je u svojim kućama ili nakon izvođenja iz kuća na raznim lokacijama ubijeno još 14 lica.

Osamnaestog oktobra 1991. pripadnici JNA i dobrovoljci su, prema navodima optužnice, grupu od oko 50 prethodno zatvorenih civila odveli do polja za koje su pretpostavljali da je minirano, i naterali ih da držeći se za ruke hodaju kroz polje, uz naredbu da zastanu ako primete mine, ali je jedan od civila, koji je prethodno teško pretučen i povređen, pao preko jedne od poteznih mina, pa je došlo do istovremenog aktiviranja većeg broja mina, nakon čega je u nastaloj haotičnoj situaciji jedan broj pripadnika iz oružane pratnje na bespomoćne civile otvorio pušчанu paljbu, pa je usled oba ova dejstva smrtno stradalo 20 civila, a 12 ih je zadobilo teške i lake telesne povrede. Jedan civil ubijen je na putu do miniranog polja, jer nije mogao da se kreće pošto je prethodne noći i jutro pretučen u dvorištu seoske zadruge.

Svi navedeni događaji su praćeni pljačkom i uništavanjem imovine.

Zbog zločina u Lovasu pred Županijskim sudom u Vukovaru (Hrvatska) vodi se postupak protiv 16 lica, među kojima su i ovde optuženi Ljuban Devetak, Milan Devčić, Željko Krnjajić i Milan Radojčić, kao pripadnici tadašnje lokalne civilno-vojne vlasti. Međutim, sudu u Vukovaru dostupan je svega jedan optuženi, dok se ostalima sudi u odsustvu. Više od 40 svedoka koji su dali iskaze u tom

postupku, dali su izjave i tokom istrage koju je u saradnji sa hrvatskim tužilaštvom sprovelo Tužilaštvo za ratne zločine Republike Srbije.

Interesantno je da je ovo prvi postupak pred Većem za ratne zločine u kojem se kao optuženi pojavljuju pripadnici nekadašnje JNA.

**Predmet „Zvornik 3“** – Pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu 4. septembra je počelo suđenje Goranu Saviću i Saši Čilerdžiću (oboju iz Kraljeva - Srbija), optuženim za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Oni se terete kao pripadnici dobrovoljačke jedinice „Pivarskog“ u okviru Teritorijalne odbrane Zvornika, zbog nečovečnog postupanja prema civilima na poljoprivrednom dobru „Ekonomija“ i na „Ciglani“, u opštini Zvornik, gde su se tokom maja i juna 1992. nalazili zarobljeni meštani sela iz okoline Zvornika, Bošnjačke nacionalnosti.

Optužnicom im na teret stavlja da su, zajedno sa Draganom Slavkovićem, Ivanom Koraćem (oboju osuđeni prvostepenom presudom u predmetu „Zvornik 1“) i za sada neidentifikovanim licem, poznatim kao „Pufta“, iz „Ciglane“ izvodili zarobljene Bošnjake i prisiljavali ih da za njihov račun pljačkaju napuštene kuće u Zvorniku i okolini, te da su opljačkanoj robu prevozili u Srbiju. Oni se terete i za učestvovanje u povređivanju i ubistvu jednog civila na „Ciglani“.

Pored ovoga, Savić se tereti i za zlostavljanje civila na poljoprivrednom dobru „Ekonomija“, gde je, prema navodima optužnice, zajedno sa pomenutim Slavkovićem, Koraćem i „Puftom“ u dva navrata tukao civile i naneo im brojne telesne povrede, dok je jednog zatvorenika ubio kada je ovaj pokušao da pobjegne. Ovo ubistvo je tokom svedočenja u predmetu *Zvornik 1* opisao očevidac Svetislav Mitrović zvan „Niški“, takođe pripadnik jedinice „Pivarskog“, koji je sa Savićem ispitivao ubijenog pre nego što je ovaj pokušao da pobjegne. Osim Mitrovića, brojni svedoci na suđenju Slavkoviću i Koraću (Zvornik 1), kao i sami optuženi, svojim iskazima označili su Savića i Čilerdžića kao izvršioce zločina na „Ekonomiji“ i „Ciglani“.

Optuženi se brane sa slobode.

**Predmet „Podujevo“** – Suđenje je počelo 8. septembra 2008, a četvorica optuženih, Željko Đukić, Dragan Medić, Dragan Borojević i Miodrag Šolaja, terete se da su kao pripadnici jedinice „Škorpioni“, koja je bila u okviru MUP Republike Srbije, zajedno sa Sašom Cvjetanom<sup>20</sup> i nekoliko za sada neidentifikovanih pripadnika jedinica u sastavu MUP, 28. marta 1999. u Podujevu (Kosovo i Metohija) ubili 14 civila (od čega 7 maloletnih – najmlađa žrtva, Albion Durići, imao je samo 2 godine), a teško ranili petoro dece starosti od 6 do 14 godina, tako što su iz automatskih pušaka ispalili rafal u grupu civila, žena i dece.

Nakon ovog zločina, MUP je vratio jedinicu „Škorpioni“ sa Kosova.

---

<sup>20</sup> Saša Cvjetan je zbog ovog zločina 21. februara 2006. pravosnažno osuđen na 20 godina zatvora i nalazi se na izdržavanju kazne.

Za ovaj zločin je pred MKSJ optužen bivši načelnik Resora javne bezbednosti MUP Vlastimir Dorđević.

**Predmet „Banski Kovačevac“** – Pane Bulat i Rade Vranešević optuženi su da su, kao pripadnici nekadašnje Vojske Republike Srpske Krajine, u martu 1992. godine, u mestu Banski Kovačevac (opština Karlovac, Hrvatska) ubili 6 civila hrvatske nacionalnosti, starosti između 63 i 81 godine, od čega 5 žena, i na taj način počinili krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva.

Istraga protiv Bulata i Vraneševića vođena je pred Županijskim sudom u Karlovcu zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 120, st.1 OKZ RH. Navedena inkriminacija predmetnog krivičnog dela u saglasnosti je s odgovarajućim Ženevskim konvencijama i gotovo je istovetna inkriminaciji iz člana 142, st.1. KZ SRJ. Mada nijedan od okrivljenih nije bio dostupan hrvatskim pravosudnim organima, istraga nije prekidana, već su prikupljeni odgovarajući podaci, informacije i dokazi, te je između ostalog saslušano ukupno 12 svedoka.

Na osnovu Sporazuma o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida, zaključenog između Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije i Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, te Zakona o saradnji između Hrvatske i Srbije o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima, Tužilaštvu za ratne zločine dostavljeni su kompletni spisi Županijskog državnog odvjetništva u Karlovcu i Županijskog suda u Karlovcu na mišljenje radi preuzimanja predmeta, budući da su obojica okrivljenih imali prebivalište u Srbiji, a okrivljeni Pane Bulat i državljanstvo Srbije.

Optužnica je podignuta 16. aprila, a suđenje je počelo 2. septembra 2008.

**Predmet „Bora Trbojević - Grubišno polje“** – Suđenje Bori Trbojeviću, optuženom za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva<sup>21</sup>, počelo je 26. septembra. Optužnica tereti Trbojevića da je u periodu od avgusta do oktobra 1991. na teritoriji opštine Grubišno polje (Hrvatska), kao pripadnik „Bilogorskog odreda“ u sastavu Teritorijalne odbrane Velike Peratovice, učestvovao u napadu na hrvatsko civilno stanovništvo, u uzimanju i zatvaranju talaca i njihovom mučenju, nečovečnom postupanju i ubistvu pet civila.

Događaji u selima Topolovica i Velika Peratovica koji se Trbojeviću stavljaju na teret bili su predmet krivičnog postupka pred Županijskim sudom u Bjelovaru 1993. godine, gde je on, u odsustvu, osuđen na dvadesetogodišnju kaznu zatvora.

Dokaze za ovaj predmet je Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije ustupilo Državno odvjetništvo Republike Hrvatske na osnovu Sporazuma o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina.

---

<sup>21</sup> Član .142, st. 1 KZ SRJ

***Predmet „Damir Sireta - Ovčara“*** – Pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu 23. decembra počelo je suđenje Damiru Sireti, optuženom za ratni zločin protiv ratnih zarobljenika na farmi Ovčara novembra 1991. godine.

Optužnica tereti Siretu da je, kao pripadnik Teritorijalne odbrane Vukovara koja je bila u sastavu tadašnje JNA, bio u streljačkom vodu koji je izvršio egzekuciju 200 hrvatskih ratnih zarobljenika (od kojih je do sada identifikovano 192), na jami „Grabovo“, na Ovčari kod Vukovara.

Damir Sireta je uhapšen decembra 2006. godine u Norveškoj, gde je poslednjih godina živeo, a 8. maja 2008. godine izručen je Srbiji. Rešenje o određivanju pritvora doneto je 30. jula 2004, a pošto se Sireta tada nalazio u bekstvu, za njim je bila raspisana međunarodna poternica. Norveške vlasti odlučile su da Siretu izruče Srbiji, iako je izručenje zahtevala i Hrvatska, jer je on tamo osuđen u odsustvu na 12 godina zatvora zbog ubistva zarobljenika Ekrema Nakičevića, počinjenog 1991. u Vukovaru.

***Suđenja pred okružnim sudovima*** - Pred okružnim sudom u Požarevcu u toku je postupak protiv dvojice policajaca optuženih za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva<sup>22</sup>. Optužnica protiv pripadnika rezervnog sastava MUP-a Srbije Bobana Petkovića iz Velike Hoće (Kosovo i Metohija) i redovnog policajca Đorđa Simića iz Orahovca (Kosovo i Metohija) podignuta je još 12. novembra 1999. godine, za krivično delo ubistva (Boban Petković) i krivično delo ubistva u pomaganju (Đorđe Simić). Sudsko veće je osudilo 19. jula 2000. godine Bobana Petkovića za ubistvo troje albanskih civila u dve odvojene prilike i kaznilo ga na jedinstvenu kaznu u trajanju od četiri godine i 10 meseci. Đorđa Simića je osudilo za krivično delo ubistvo u pomaganju i kaznilo ga na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine. Vrhovni sud Srbije je rešenjem od 18. decembra 2001. godine ukinuo presudu i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

Okružni javni tužilac je izmenio optužnicu 19. februara 2003. godine tako što je Bobana Petkovića (kao izvršioca) i Đorđa Simića (kao pomagača) optužio za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Sudsko veće je 21. avgusta 2003. godine donelo presudu kojom je proglasilo optuženog Bobana Petkovića krivim za ratni zločin protiv civilnog stanovništva i osudilo ga na pet godina zatvora i meru bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi, a optuženog Đorđa Simića je oslobodio optužbe. Vrhovni sud Srbije je 25. maja 2006. godine, rešavajući žalbe Okružnog javnog tužioca u Požarevcu i branioca optuženog, ukinuo presudu u celosti i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

Glavni pretres je započeo 5. decembra 2007. Optuženi se brane sa slobode, a često je dolazilo do odlaganja suđenja jer se optuženi nisu odazivali na pozive suda.

---

<sup>22</sup> član 142. stav 1. KZ SRJ

Pred okružnim sudom u Nišu vodi se postupak protiv aktivnog policajca Miloša Simonovića i bivšeg rezerviste MUP Dragiše Markovića, optuženih za ubistvo Ise Eminija. Prema optužnici, optuženi su 5. maja 1999. u Prištini lišili života Eminija tako što su upali u njegov stan, gde mu je Simonović ispalio dva projektila u glavu. Prethodno je Marković Eminijevu suprugu odvuкао u drugu sobu, gde joj je vezao ruke i usta i pretio pištoljem. Uprkos činjenici da je krivično delo izvršeno za vreme ratnog sukoba tužilaštvo ga nije kvalifikovalo kao ratni zločin, već kao ubistvo<sup>23</sup>. Postupak se vodi od 14. septembra 2004, a sudsko veće je 15. juna 2007. donelo oslobađajuću presudu koju je Vrhovni sud 30. juna 2008. ukinuo i predmet vratio na ponovno suđenje. Nakon toga je glavni pretres dva puta zakazivan, ali nije održan zbog toga što nije bilo obezbeđeno prisustvo optuženih. Iz istog razloga (optuženi izbegavaju da prime ili se ne odazivaju na pozive) suđenje je često odlagano još od početka postupka, no uprkos tome, optuženi se i dalje brane sa slobode.

---

<sup>23</sup> član. 47 KZ RS